

Ю. ФЕДЬКОВИЧ

ЯК КОЗАМ РОГИ
ВИПРАВЛЯЮТЬ

КИЇВ — ЛЯЙПЦИГ
УКРАЇНЬСЬКА НАКЛАДНЯ

ЮРІЙ ФЕДЬКОВИЧ

ЯК КОЗАМ РОГИ ВИПРАВЛЯЮТЬ

ФРАШКА В 1 ВІДСЛОНІ,
ВІЛЬНО ЗА ШЕКСПРОВОЮ ДРАМОЮ:
„ЯК ПУРЯВИХ УГОВКУЮТЬ“

КИЇВ—ЛЯЙПЦІ
УКРАЇНСЬКА НАКЛАДНЯ

КОЛОМІЯ
ГАЛИЦЬКА НАКЛАДНЯ

WINNIPEG MAN.
UKRAINIAN PUBLISHING

ОСОБИ:

КАТРЯ	}	дівчата з Заставни.		
ОЛЕНА				
СЕНЯ				
ТОДІР ЛИХОВІЛЯ,		їх отець.		
ІВАН	}	парубки з Заставної.		
СТЕФАН				
ВАСИЛЬ НЕДОБРЮК,	}	з Дорошівців.		
ДМИТРО			}	його старшя
ВЕКЛА				
ГРИЦЬ, його слуга				
ДРУЖБА				
ПРОСАТАРЬ				

Весільні гості, бояри, музики.

Дія ведеться то в Тодоровій, то в Дмитровій хаті, то на базарі в Заставні.

І. СХІД.

Базар у Заставні. Серед базаря стоїть Василь.

В а с и л ь (співає):

Най ся ж снить, хто си¹⁾ хоче,
Я тим голов не клопочу,
Тай не буду клопотати,
Бо ми¹⁾ воля не до-ката.

Дівка, як в вітця дівує,
То ніхто її не чує;
Така тиха та благая,
Що казав бись:²⁾ вона з раю.

Та як рубом голов вкриє,
То казав бись,²⁾ що їх три є;
Три чортики, ще й з лабами:
О, нераз ночуй за брамов!³⁾

Бо як стане тя¹⁾ лоточить,
То вивалиш тільки очі,
А як швидко де не бризнеш,
То й тусанів гарних лизнеш!

Хиба я оце не правду кажу, чи що? —
О, я о-перед такого великого панства бріхні
торанити не буду, бо на другий раз сюди й

1) Си = собі, ми = мені, тя = тебе 2) казав би
ти 3) брамою — усе це нарічеві форми

зазирнути б не прийшли, не то-що! — Дівка, доки не віддана, то сховає собі пазурики, неначе та кіточка; присягав бись, що там тобі й одної пазуриночки немає! Та по весіллю . . . Ох, тобі лишенько! . . . Покаже їх тільки, що лиш очі вивалиш, як баньки. Та я про себе не боюсь, щоб я їх борзо не поперетинав, бо мого батька не даром люде Недобрюком назвали, а син в батька вдався, та ще й як! За тебе ж не хоче за мене в Добринівцях й найпуца дівка піти, бо боїться. А я назбитки сюди в Заставну пішов, ніби то на обзорини, може б хоть тут яке диво запопасти, бодай, з одним оком. А про пазурики, як казав, мені не страшно, бо вмю гарно обтинати. А цить же: хтось іде? — Три дівці — А які гарні та убрані! — Мабуть, не бідолахів дочки? Гм . . .

(Катря, Олена й Сея надходять)

В а с и л ь.

День-добрий вам, молоді дівчата!

К а т р я.

Молоді, чи не молоді, а тобі, смаркачу, засі нам день-добрий казати; бо ми з тобою на пиві не були, та ні в твого смутчого батька на храму, чорт його знає, хто він. А коли не знаєш, як таким цапам, як ти, у Заставні роги виправляють, то зараз видітимеш! Дурню один! Пройдисвіт! Дrajни псів! (минають)

В а с и л ь.

Гречне ваше слово, панночко! Привіт у Заставні незгірший, ніщо й казати; та за те мені вподобалась, що хоть свої пазурики не ховає, але по правді показує. Та діськи; мені вподобалась без жарту! Ті преанактемські пазурики набік — дівка як вирмінка! (лоскає язиком.) Та що б то за слава та за диво було, коли б я такій кралі пазурики пообтинав, а то з коріннем? — Сміха на всю губу! Сватаю, їй Богу, сватаю! — Та відки ж я довідаюсь, чия вона? — От, слава Богу, онде йдуть Іван та Стефан, давні мої знайомі; вони і знатимуть, чия тото така гординя неприближуца. — Ходіть, ходіть, братчики! (Іван і Стефан надходять)

І в а н.

І слихом слухати і видом видати! Прецінь хоть раз давний наш побратимко у нашу Заставну заблудив? Ми вже думали, що, в війську будши, нас зо шумом позабував? Як нам ся маєш? Як живеш? Чого так горш, неначе кропивою обжарений?

В а с и л ь.

Чорт йому! Такі то в нас дівки пекучі, що то й кропиви не треба, не то-що! Дала мені гарний добрий-день, ніщо й казати! О, тота там, у середині, що очі в неї світять неначе дорогий камінь, чи що. Та коби хоть не така

гарна та убрана! А то чоловіка аж скобоче, дивлячись! Як сю не візьму, то й женитись не буду — от-що!

С т е ф а н.

Вовк шерсть тратить, а натуру не тратить; який був давно палкий та прудкий, такий і тепер; і в війську нічого з ним не порадили. А гарна б то парка була, ніщо, й казати! Вона б до тижня по шлюбові ходила з обломленими руками; а ти з розваленою головою, та видряпанними очима. Ха, ха, ха! Та коли лиш тебе кортить, то й сьогодні висватаєш, а старий тобі до гарця червоних, віна, ще й ноги цілував би, не то-що; бо в нашому селі нема таких дурнів, щоб їх кортіло, за мамону собі чорта на голову брати. Ти думаєш, що я отсе жартую? Старий при людях казав, що хто б йому біду з хати взяв, тому відразу дає шість тисяч червоних, а худоби, скільки сам хотітиме.

В а с и л ь.

Я сватаю! Йй-Богу сватаю, — дійся Божа воля!

І в а н.

Коли так, то будемо собі шваїрами, всі три, як тут стоїмо. Бо я люблю Олену, а Стефан Сеню. Старий би з радості душі їх за нас дав, але каже, що доки гризні з хати не збудеться, то й одної з молодших не віддасть. Отаке-

то, товаришу! — Та я се жартую, братчику, бо й хто би доброму чоловікові радив таку язю собі на шию силяти? Не аби побратимові, але навіть і тій ні, що в корчі сипить: бо ти не знаєш, брате, що то за язя та що то за гадюка!

В а с и л ь.

Руку сюди, братчики, — ми до двох неділь шваїрами! Коли я козі роги не виправлю, то можете мене в горботку убрати та до жидівської дитини в мамки дати. А тепер собі ще якої заспіваймо та гайда у старости! (Співають):

Кому дасть Бог в світі долю,
То не жаль 'му¹⁾ стратить волю:
Волю стратить, доля буде,
Так чинили здавна люде.

А хоть жінка і полає,
То чоловік розум має;
Має розум, має руки —
І ще дещо до науки! —

Бо то часом в часі слово
Уговкає чорта злого,
Та би жінку не вмирило?
То би було з-дивен-диво!

Бо ті жінки не такії,
Як їх пишуть люде злії,

¹⁾ йому (скор. форма)

Як лиш дурнів за ніс водять,
І лиш джусом верховодять.
Та хто їм ся вкаже паном,
Тому в свій час і сніданне,
І обідець, і вечеря,
І порада люба щира.
(Ідуть)

II. СХІД.

Кімната в Тодоровій хаті. Олена й Сеня входять зі шиттями й сідають біля вікон.

О л е н а.

Ти не виділа вчора Йвана?

С е н я.

Виділа на базарі; стояв зі Стефаном та з тим Дорошівським парубком, що про його славлять, що дуже лихий. О, того коби то нашій Катрі, той би їй борзо роги виправив, не бійсь! Та ту, мабуть, і чорт із рогами не взяв би, не тощо! А ми обі на віки нещасливі; бо батько присягався, що нас доти не віддасть, доки тої гризї з хати не збудеться. — Ох, мені лишенько! . . . Пропали й ми дві, пропав і мій Стефан, пропав і твій Іван! . . . Всі ми пропали, а через кого? Через одну змію! . . .

О л е н а.

Не журись, сестричко, може, ще Бог змилується. Батько наш добрий; не схоче чотири душі через одну язю тратити. А, може, най-

деться ще такий божевільний, що біду візьме; бо батько казали, що віна обіцяли, аби лиш хто такий відважний найшовся, з бідою свій вік коротати, та свою голову товкти. А я буду батька просити, щоб і моє віно до Катриного доложили; може б хто борше злакомивсь. Мій Іван у батька віна не бажає, лиш мене одну. Мій сизокрилий! . . . Тай про віщо би йому те віно і здалося, такого великого багача одинчукові? . . .

С е н я.

Хиба мій Стефан так не каже? «Пане Тодоре,» — каже иноді до батька — «коли хочете, то я вам з моєї кишені даю зараз тисячу червоних, лиш не топіть нас двоє, не закопуйте нашу долю молоденьку, — гріх вам буде! Бо де ж це є,» каже, «правда, в світі, аби через одну казюку, через одну вогняницю двоім молодим вік занастити?» Та що з того, коли батько як що собі в голов уклепають, то хоть би й сам Бог радив, то не поможеш! Тільки того, що година наша бідна та нещаслива! . . . Та пазьмо сестричко, бо мені здається, що вже йде наш кат, наше горе пекуче! Так, вона! (Катря входить)

К а т р я.

А що? — Вишили по ручникові? — Та ви отсе нічого й не вишили; ви сякі-такі леда-

щиці, гаволовиці! — За те ж вам оце! Таоце!
Та ще оце! (Олена й Сеня втікають, кричучи). Я
вас учитиму, як по цілій днині теленіти та
гави ловити, а нічого не робити! Преанак-
темські чортові дочки! Та ж ви від мене
більше кулаччя та кочержаників ззісте, як у
вашого батька хліба, що вас таких ледащиць
вигодував, чорт зна', на що й кому? Але доки
ще мене стане, то не мете ви мені гави ловити
та про друків небилиці плести; не бійтесь, не
хоче батько, то я вас учитиму! — сякі-такі! . . .

(Годір, що досі нишком у дверях стояв, вступає)

Г о д і р.

Що знов за примхи, Катре? Чи ти вже
не гадавш, твою злість хоть одробиночку вга-
мувати? Чи ти хочеш твою долю на-віки за-
копати, а мене без часу у гріб трутити? Ох,
дочко, дочко! Схаменися, доки ще час, аби
відтак не за пізно було. Коли Бога не боїш-
за що ж то Ти мене так побив та покарав, Го-
споди милосерний! . . .

К а т р я.

Чорт хиба вас мордує та карає; а я про
ваші ханьки рук не загну, та не ждатиму, аби
мені хтось на голові кілля тесав — то знайте!
А коли ще ліпше хочете знати, то вам

скажу, що засі кождому мною верховодити, хоть би й вам самим! От що! — Я вже не опелінок! А коли ваші донечки так розпустили, що нічого б не робили, лиш цілу днину в вікні сиділи та за друками гави ловили, — то вирядьте ж їх за ними; а як я котрого друка уздрю, що буде сюди швендятися, то голову йому провалю й донечкам вашим очі випарю окропом — висіли б їм ще сьогоднішньої днини! (Йде)

Тодір..

Або ж це не кара Божя та не суд Господний упав на мене нещасливого? . . . Та коби я хоть знав, у кого біда вдалася, така непевна, як гадюка? — Хиба ж у чорта самого; бо люде приповідають, що він — щез би — полуденником перекидається та малі діти в полуднішню пору, коли люде при роботі лишуть саму дитину в хаті або в полі, підмінює. Отаке підмінчя й це мусить бути; бо мати покійна добра була, як та голубка, що мене такого нещасливого на тім світочку лишила! — Нічого не приходить ся робити, як усе лишити, а самому йти, куди очі видять та ноги несуть! . . . Хиба ж би я був це давно вже не зробив? . . . Так мені жаль тих двох, що без мові голови мусіли б у найми йти або від бід-світа ловити, так як я. Та ще ж одно спробую: розголошу в цілому повіті, що хто її

візьме, тому сей час даю весь мій маєток, навіть віно Оленине та Сенине, лиш аби нужди спекатись. Тим двом найдуться люде й без віна, бо добрі та любі, як день любий; лиш ту одну біду, ні мені продати, ні мені проміняти! — О, Матінко Христова! . . . (чути сторожа)
Хто там іде?

(Іван, Стефан і Василь увіходять)

І в а н.

День вам добрий, батьку Тодоре! Чого такі смутні та недовольні, бадечку? Зза годі, йй Богу, зза годі! — Та коли ваша ласка буде, то відтепер за вас отсей наш побратим воюватиме. Ми і прийшли, щоби много не короводитись, з отсим гідним легінем, а нашим давним товаришем, на вашу Катрю в старости. Що вона собі лихенька, то ми йому вже казали. Та йому це ще й радше; лиш тільки хоче, аби ви за мене дали Олену, а за Стефана Сеню, — тай за дві неділі весілля!

В а с и л ь.

Те так і є, батьку, як мій побратим каже; бо Катря мені вподобалась, а за решту моя жура. Одно лиш то собі вперед виговорю, аби мені від вас ніякої перепони ані в яким-небудь ділі не було, що небудь би я робив, бо й я собі примхуватий вдався, а, може, ще й вашу Катрусю перестиг, коби здорова була! — За цим прошу вашу відповідь, батьку Тодоре!

Тодір.

Катре! (Катря входить.) Я отсе тебе заручаю з цим парубком: — хочеш іти за нього, добре, а ні — то ти не моя дочка, а я не твій батько, й від цієї години щоб ти мені й на моєму задвіррю не находилась! Я дотепер суфєряв усьому, як рахманин, а відтепер не буду. Не послухавш моїх речей, дочко, то проклята єси від мене на афтемні дні! — Ходім тепер, легіні, у сад дещо порадитись, а ці голуб'ята нехай собі пізнаються . . .

Стефан.

Любої розмови!

(Тодір, Іван і Стефан ідуть)

Василь.

Тай так, Катрусечко-серденько; коли Бог поможе, то ми собі за дві неділі і в парці? А парка то буде, парка! . . . І чорти в пеклі завидуватимуть, не то що; бо й я собі стільки примхуватенький вдався, що моя Катрусечка дорога. — А це до доброї долі та до милого тривку конечно так і треба, аби обоє одної гадки були; бо що з того, що він буде сякий, а вона така, або вона сяка, а він такий? На таке тривання хиба жидівські харки метати! — Та то долечка щаслива, коли він собі гострий, а вона собі ще гостріща; він палкий, а вона

ще палкіща; він пруткий, а вона ще пруткіща. О, такий то тривок благослови, Боже! — А не дай знов, Боже, аби мені була дісталась дівчина тиха, млава, покірлива! Я б години з нею не жив! — Гостро, прутко, палко! — То й є; хиба ж не так, Катрусечко-серденько? Я читаю з личка твого пишного, що неначе индик почервоніло; з очей твоїх ясних, що неначе в когута палають; з грудей твоїх лебединих, що неначе міх циганський ходять; з губок твоїх цукрових, що неначе варениці віддулись, — що й ти тої самої гадки що й я! Хиба ж ні, Катрусю? . . .

К а т р я (б'є)

А щоб таки відразу знав, якої я гадки, — то тобі оце! та оце! та ще оце! Ти пранахтемський сину!

В а с и л ь.

А щоб і ти відразу знала, що я іграшки зроду люблю, (бє) то тобі оце! та оце! — та ще й оце, Катрусечко-серце! Таких іграшок у нас в Дорошівцях і сто раз на днину граються. Добре, що я знаю, що ти їх любиш; я перший їх завсіди зачинатиму; а звуться вони у нас «коточі піжмурки». — Такої любові розривки, мабуть, і в цілому світі немає, не то що!

К а т р я.

Коточі піжмурки? Ти коточий придатку!
Ти опришку, убійнику! Ти — ти —

В а с и л ь.

Браво, Катре! Браво, лебідочко! Браво, голубочко, синегорличко! Коточі придатки і що там ще, усі дівачата, що хоть половинку, хоть третинку тої відваги, тої гострої крові, тої прутченької мови не мають, що моя Катрусечка розумна, моя Катрусечка цікава, моя Катрусечка палка, моя Катрусечка игролюбива, моя Катрусечка чортополошена; бо від неї б усі чорти втікали, окрім мене одного, що з радощів би зараз і крізь ту стелю скочив, за те, що таку парку собі запопав, як само серденько його бажало! — О, не було й не буде такого милого тривання на цілому цьому світі, як буде тобі зо мною й мені з тобою, Катрусечко моя пренайлюбіща! — Хиба ж така перла дорога мала впастись такому, якому тільки кужіль прями та в попелі гратись? Мені! Мені одному цей дорогий камінь, Василеві Недобрюкові з Дорощівців! — Аж за дві неділі? . . . Не за дві неділі, а за тиждень шлюб, аби я і знав, що попові кавуш грошей висиплю! — Козир-дівці козир-парубок! — До попа! (Іде)

К а т р я (плачучи).

Ох, та з котрого ж то шпиталю божевіль-

ного мій батечко, другий божевільний, такого варята запопав та на мою голов післав, аби мене так оббамбурив, як отсей то мене оббамбурив? Ох, мої плечі, моя спина! А все наче то жартиком, наче то играшкою! Ох, ти доле моя тринещаслива! . . . А що мене найдужче їсть, то те, що за соромом нікому і вповісти не смію, що я така оббамбурена, а то би всі зо сміху повмірали! Годинонько моя чорнесенька! . . . Це мене, мабуть, Господь Бог за мого батечка побив, що я йому так корила! Та кому розбишаці в лаби давати! . . . Ох, моя спина, мої руки! . . . Це я, мабуть, умру з цього? — Та волів би мені Бог смерть дати, ніж би я мала йти за такого чупрундиря! А мушу йти, бо ніщо робити . . . В хату мене не прийме й найблизча родина, бо всім у знаки далась . . . Тепер маєш, Катре! . . . Нічого; я за нього піти — піду; та лиш на те, аби від мене другої днини в галайсвіта пішов, не питаючи навіть куди! О! Я ще я! Я ще Катря за себе! . . . Та як він мене ще раз так оббамбурить, не жалуючи, що тоді? . . . Годино ж моя гірка! Чому він там голов свою не вломив, відкіля його преанхтемська чортова мати принесла? Та ще ж будемо видіти . . . (Іде.)

(Іван і Стефан увіходять)

Стефан.

Я б був дав чортові і сто Жидів, лиш
аби був нишком при тому був, як ті двоє
з собою розмовляли. Такого, мабуть, і у
Львові на театрі не показують, не то що? . . .
Голуб'ята, тай годі. Та коли він її ще так не
приборкає, що його слухатиме, як цуценья, то
я не Стефан! — Видітиметься! . . .

(Тодір убігає)

Тодір.

Чудо, хлопці! Чудо!

Іван.

Та так борзо? Таке дай, Боже, чути!
Я дива та чуда не одного ще сподіюсь, та щоби
вже нині! Але ж яке б це чудо було, батьку
Тодоре?

Тодір.

Таке чудо, що Катря свого зарученого не
може нахвалитись та навповідатись, який то
він розумний, та який то він добрий, та який
то він козир-легінь! Чудо, тай годі! Або
це хіба не чудо, що відколи ввійшла в че-
лядну хату, то ще нікого не била, на велику
вдивовижу усіх наймитів та наймичок?
Лиш то мені дивно, що в-одно по спині шкри-
бається, неначе б . . . — Ну, це вже мені сам
Господь відкупителя з неба зіслав, не то що!
А дівки, як кажу, ваші; про віно вже згода,
як козам роги.

а тепер ходім у пивницю, коштуватимемо, ко-
тру б то бочку-дві меду та вина на ваші ве-
сілля виточити, бо — (всі три співають:)

В цілім світі така мода,
Що в весілля не п'ють воду,
А то з тої лиш причини,
Що є меди, що є вина!

Бо як трунку би не бўло,
То би люде в руки дули;
Вода робить кров студену,
Глянь на жабу, на зелену!

О, таке би і з нас сталось:
У яри бих²⁾ поскакали,
Та й там доти воду пили,
Аж би Німці нас вблупили;

Відтак наше грішне тіло
Всмажили би та й би ззіли,
А водицев¹⁾ заливали,
То ж то в сало би й убрались!

О, не пийте, браття, воду,
Хоть про ту одну пригоду:
Щоби «кріку» не кричати,
Німців в сало не вбірати! —
(Йдуть)

¹⁾ водицею ²⁾ стара аорист. форма = у яри б
ми поскакали

III. СХІД.

(Світлиця в Недобрюковій хаті. Дмитро й Векла входять. Векла, плачучи)

Д м и т р о.

Не будь дурна, стара, та не плач! Плач не допоможе. Сьогодні солом'яний парубок золоту дівку возьме, а ще такий, як наш Василь! Ще не трафив на свою суджену; да як трафить, то й не схаменешся, коли вженивсь? Коби тільки лиш грижі та жури мав на світі, як те, що Василь наш не вжениться, то би ще прожив яку днину на світі.

В е к л а.

Тобі так говорити, а я мама! . . . Хиба я на то сина згодувала та його парубоцтва діждалась, аби зза невістки на старости роках не припочити? Да то все ти винен, Дмитре, ніхто, як ти! Бо я тобі ув-одно піла: від'учи та від'учи-ко ти хлопця від тої ярости такої! А тепер довелось, що й найпуца дівка не хоче піти за нього, бо боїться. А хоть після мої смерти і вжениться: хто буде чужу дитину розуму вчити та добру наводити? Ох, пропаде мій синок любий, а то все через твої розпести невчасні! — Ох, Мати Божа! . . .

Д м и т р о.

А я тобі кажу, стара, що він таку ще собі кралю запопаде, що і в світі такої не

було. Най-ко його лиш трохи. Хиба й я такий не був ззамолоду, пруткий та палкий? А претці ми прожили красний вік зі собою. І діточки згодували, і до людей привели, і маєтку чимало придбали. А й ти зразу боялась за мене йти? Да твій батько, Танаско покойний, царство йому небесне, розумніций був від тебе: присилював тай от що! А чому присилював? Бо видів, що з мене господар буде. А розумних ще найдеться на світі, бо й Василюві нашому немає догани, чорт його не взяв! Хоть до якої роботи — він перший. А що собі розумний та на всі способи хитрий, того й наш дідич не потрафить, не то що! Да осьде він сам! А який собі веселий! . . .

(Василь увіходить)

В а с и л ь.

Добрий-день, батечку! Як днювали? — А ви, ненечко? Знов у плачах? Да щоб ви вже тільки не плакали, то вам скажу, що я вже заручений, а за тиждень весілля.

В е к л а.

Ох, синку мій! Де? В кого?

В а с и л ь.

Не вгадали б поки світа! — У Заставні, у старого Лиховолі доньку!

Д м и т р о.

Ох, мені лишенько! Да чи ту . . .

В а с и л ь .

Ту Катрю злющу, хочете казати? Ту саму! Да в мене вона не буде злюща, того вам ручу, хоть би в ній іще раз тільки дітьків сиділо, кільки сидить. Ми вже сьогодні навіть і прібку зробили, і не згірше вдалась! Коби лиш далі так, то вам ручу, що здовж і поперек ніхто такої невістки не мав і не буде мати, як ви матимете, лиш коли мені схочете першого тижня цілу волю дати, не питавши причини, чому я сяк або так роблю. А як тоді чудо не видітимете, то я не ваш син, але жидівська панчоха! Бо Катря їздиня на цілу губу, і серце в неї добре, лиш що розвезена та розпещена без міри, а ту ваду ще можна в такої молодой дівчини поправити. Лиш, як кажу, коби ви хотіли мені йти попід лад, та мені в нічим не перечили.

В е к л а .

Роби, сину, що сам розумієш, ми тобі в нічим перечити не мемо. А коли не зможемо з невісткою вдатись, то ми, старі, переселимось у старі хати, старого віку добувати, а ти що собі вибрав, з тим і житимеш, коби лиш щасливо, Матінко Христова! . . .

В а с и л ь .

Коли вона мене не слухатиме, як дитина, а ваші сліди продувати, то я не Василь, але

від жидівської бочки чіп! А тепер іду з Грицьком порадитись, бо мені його у моім способі чимало треба буде. Насамперед з оцеї світлиці все повиносити що й до разу, аби і стільчика в ній не було, а сама аби така обшарпана та обдерта, як пуста корчма. Грицю!

(Йде)

Дмитро.

'А я тобі не казав, стара? То мій сні, бачиш? Мій Василько розпечений!

(Йдуть у другий бік)

IV. СХІД.

(Світлиця у Тодоревій хаті. Три столи до трое весіль злагоджені. Цілий поїзд весільний уводить Катрю, Олену й Сеню у світицю й садовить їх на посад. Музики грають. Обходячи, кождий поїзд окроме, столи, співають:)

Засіяло срібло-злото — довкола,
Ой, клони ся, молоденька, до стола,
Гой, до стола, до покуття — низенько,
Буде тобі тяжко-важко — в серденьку.
Бо як прийде пан молодий з дружбою,
Возьме тебе, молоденьку, з собою.
Возьме тебе, молоденьку, в Божий храм,
Там ти будеш присягати к' образам,
Там ти будеш присягати навіки,
Покотяться дрібні слізки — як ріки!

(Даровання молодих)

Тоді р.

Іван та Стефан давно вже ждуть, а Василя ще немає. Що це може бути? Чи він лиш не думає збитки з мене збити, а з мого дому сміх та публіку, та не прийти? А може би це дивниця була? Як тої приповідки: від біди поли рубай та втікай! Так, донечко, так, дитино моя люба! Нехай тепер іде слава з нас обох: з мене за те, що я тебе маленькою в ліс вовкам не заніс, а з тебе за те, що не хотіла слухати моїх речей. Так, донечко, так, синку! — О, чому Господь не змилується та не возьме мене вже до себе! . . . Ліпше би мені в сирій землі гнити, ніж такого сміху діждатись! . . .

Катря.

Чого хотіли, то й маєте! Хиба в вас тільки розуму в вашій старій голові не було, аби знати, що варят свічку не засвітить, а загасить? Тепер зараз мені йдіть та його ще красно просіть, бо, зіправди, ще оце кеп з мене зіб'є! Ох, години моя нещаслива, чого я діждалась! . . . Чого ще дожидаєте, тату? Та же йдіть, змилуйтесь, а то як стою, так зараз у воду булькну, де найглібше! — Матінко моя, на що ти мене на світ породила таку нещасливу! . . . Коби вже хоть прийшов, то йому і словечка ніколи нічого не скажу, їй-Богу, лиш

най змилується та прийде! . . . Що я тепер буду бідна та нещаслива робити? . . .

(Дружба вбігає)

Д р у ж б а.

Не плачте, панночко, їде ваш молодий, да — шанувавши чесні столи та дари Божі — борше на якого божевільного похожий, як на молодого, так гарно прибравсь! Одна нога в чоботі, друга в личанім ходаку; одна гача дублена, а друга сива; на лудині латка на латці, а на голові голомшива шапка, що і, мабуть, у Садагурі на якімсь-там жидівським сміттю найшов. Замість манти якийсь подертий жидівський кафтан, а на руці у восьмеро гаралник, да такий уже, такий, що й чорт би від нього розсівсь! За ним знов їде на ще страшніщій дерлюзі його слуга й, чи дружба, чи яке там диво, да так уже прибраний, що і страхопуд у горосі його би перепудивсь. А що вже ряди їм на конях, ряди! . . . Мотуза не держиться, поводи клочанні, а стремені — гужівки з вербового пруття! — Ось він сам здоров, уже на подвіррю! Видітимете, чи я брешу!

К а т р я (б'є дружбу)

А за цю брїхню тобі оце! — та оце! — та оце, анахтемський сучий сину, нічого би з тебе не звелось! Вудуде ти один! Циганчуку!

(Василь убігає)

В а с и л ь.

Так, Катре! Браво, Катре! А бий же, Катре! Що вони, преанактемські харцизяки, тебе обсіли, неначе пси кістку? Це ніби вони мають з моєю Катрусечкою вінчатись, чи я? — А, надвір мені, псярство! А, вон мені від моєї лебідочки золотої! (Б'є всіх гарапником, да так, що найбільше Катрі дістається. Усі врозтіч.) А преч мені від моєї перли дорогої! Не бійсь, серце! Не бійсь, сиза, я тобі нічо' не кажу! — Ви мені до моєї панночки любої? Ходім, сиза, ходім, мила! Аби ще преанактемського попа в церкві застати! (Тягне Катрю зза стола і тручає тусанами оперед себе.) Я їх понаучую! Не бійсь! (Вибігає. За ним виводять Олену й Сеню з поїздом. Решта гостей лишаються)

Т о д і р.

Гості мої любі! Гості мої дорогі! Усе вам розповім що й до крихточки, лиш будьте ласкави, сим часом мені з'уважити, а не так мені, як моїй годині нещасливій, бо це так мусіло статись, я вже здогадуюсь, чому навіть! А кому по гарапникові дісталось, най буде ласкав приймити від мене по десять червоних єднанки, або кільки сам хто схоче, лиш най вибачає, бо я цьому й сам не рад, як би й не рад у пекло дістатись. Да що дружба наш так летить?

(Дружба вбігає)

Д р у ж б а.

Це би й на комедії ніхто не доказав, що там у церкві заводилось! — З-роден-роду ніхто такого ні чув, ні видів! — Звінчали, як уже там звінчали, а по шлюбi каже благочинний на своє лихо до Василя: «Ну, поцілуйтесь!» Господи! . . . Як ухопить книгу, що там на престільці стояла, як уцідить благочинного по голові, аж у церкві загуло, неначе в бубон! Було нашому благочинному цілованне! . . . А він як заверещить, неначе божевільний: «Що? (каже) То ти, старче загублений, маєш мене вчити, коли я маю з моєю Катрусечкою цілуватись?» А на це як ухопить свічку, та благочинному до бороди! . . . Тільки щастя мають, що у вітвар утекли, а то би були з бороди хиба мило варили! Але потому що аж було? . . . Як вибіжить надвір, як вихопиться на коня! А молоду оперед себе, та в заводи до Дорошівців як чкурне! . . . Що там бояри не просять, не молять, не кланяються! «Та же хоть на годиночку ласкави будьте до тестів?» Але де ж там! . . . «Я (каже) не діля тестів женився, але діля себе, а вам від мене засі, коли ще не хочете вдсятеро тільки гаранників облизати, як облизали! — Чкурнув як вітер, а та Катря, сердешна, нічого не каже, лиш трясеться як та трепета в лісі, і в вічі

Йому глянути не сміє! Да прошу гостей любих на дари вийти, бо вже їдуть молоді!

(Усі виходять)

V. СХІД.

(Світлиця гола та обдерта в Недобрюковій хаті; окрім стола, накритого всілякими стравами, анічогісінько нема. Кілька ніби то боярів, чи дружбів, обідраних та шапталавих, увіходять)

Один дружба.

Тут нам казав себе ждати, тут і ждім та лиш дивімся, що то з цього буде. Таких весіль хибá лиш у божевільних шпиталі або у Львові на театрі відгавають, а не в розумних людей на Буковині, та ще й у таких заміжних їздів, як оці? Йй Богу, шкода, що немає якого писаря, аби оці всі чудасії начисто списав та в якунебудь їзету подав, на втіху всім добрим людем письменним! — Їдуть! йй Богу, їдуть! — Тепер уперше оближемо, хлопці, гарапників! Да коби лиш багацько, бо то за кожного обіцяв нам по червоному, а червоні сьогодні не валяються, треба їх закрівати, хотьби і гарапниками. Тисніться лиш, хлопці, докупи, може б так не боліло! — Да що: за волю Василеву не жаль і в вогонь скочити, не то що гарапників лизнути, бо то побратим — пошукати! Коби лиш не оце

преанахтемське весілля, чорт матері його з рогами! — Докупи, хлопці!

(Василь пхає Катрю оперед себе і входить)

В а с и л ь.

Наперед, рибочко! Сміливо, голубочко! Тут твоя світлиця, тут красуватимешся неначе та повна рожа в городі! — Сідай, лебідочко, бо я ще маю з оцими паничками поговорити! А ви ж де були, преанахтемської чортової матері сини, біс батькам вашим у животі, — сідай бо, серденько, сідай, утінко! — що не виїшли проти нас та нас не звеличали та не привітали, як закон велить? — Та бо сідай, зазулько! — За тебе ж вам — отце! Та отце! — та . . . (Бе на тлум, усі втікають.) А ви, дрантогузи! Ви, лихолатники! Ви, дідоводи! Ви, песього батька сини! Я вас буду вчити, як моїх приказів слухати! — Сідай же бо, душко, коли тобі кажу! (Катря сідає на землю.) Гопадрали ви! Я вас учитиму! — Може б ти що вечеряла, синегорличко моя? Осьде — ох, мені лишенько — а оце що мама таке наварила!? — Грицю!

(Гриць убігає, він мече всі миски зі стола в вікна, у котрих і одної шибки немає)

Що мама оце наварила та напекла за криню, що ми б від неї до доби вигибли? Хиба мама не знає, що й моя Катрусечка пал-

кої крові, та що нам не можна їсти ні м'яса, ні з набілу, ні з хліба нічого, хіба лиш одну натинку та чирок, а то такий ріденький, аби від одної порошиночки муки до другої була миля? — Запитай-ко ти в мами, чи вона вже забула то кулаччя та ті гаранники, що я вчора їй надавав? Окрім голенького бурякового борщичу й то несоленого, аби мені до навесну лічого не варилося! . . . А аж від весни відтак можна подеколи, — да то лиш подеколи — натинки несоленої по трішки! — Чуєш? — Руш! (Гриць іде.) А тепер спатоньки підем, моя сизокрила, бо завтра рано до тестя на пропій! . . . Там то вже набудемось та нагуляємось до-волі та вже до-волі! А я собі аж три гаранники гадаю з собою взяти! . . . Лиш не їсти мені там, душко, нічого в світочку, що б могло тобі на кров зашкодити! Ти вже чула, що? Найі другі собі напихаються та нажльоґуються, а ми собі будемо лиш чистенької та холодненької водички! А тепер підемо спати, моя перепілочко! (Тягне Катрю з землі й кочує штовханцями оперед себе. Гриць уходить по хвилі)

Гриць.

Як він її тусанами та голодом насмерть не заморить, то най мене зве, як хто хоче! А що вже їй гарно постелив, то аж мені самому за нею банно! — на борону стара дірява вері-

точка, у зголови кулак: спи, голубко, коли тобі, голодній, хочеться! — Та коби хоть давав спати? — А то в-одно їй торанить про гарячу кров та про якийсь палкий потрюх чи що, та в-одно їй наказує, аби нічого не їла, бо й те, й те, й те могло б їй зашкодити, одним словом: усе б їй могло зашкодити, лиш хиба одна вода ні. І то, каже, що ще йтимає до Садагури до доктора та питатиметься, кільки води на днину можна пити, аби кров не бурити. А вона, сердешна, ні пари з уст! Лиш по слізоньці нищечком утирає, тай тільки. Я кажу: диво тай от що! — А там хто?

(Катря вбігає крадьки)

К а т р я.

Грицьку! Голубочку! Коли в Бога одного віруєш, то внеси що їсти, бо гину! Та ж я від учора й півкрішечки в устах не мала, не то що! Йди, Грицьку! Йди, сизий! Не забуду тобі, поки буду!

Г р и ц ь.

Є гусочка печена, коли позволите?

К а т р я.

Неси, доля би тобі добра! Неси, любий!

Г р и ц ь.

А хлібця якого? Чи житнього міського, чи, може, колачика пшениченького?

К а т р я.

Що сам міркуєш, братчику, лиш неси вже!
Мені аж жовто в очах із голоду! . . .

Г р и ц ь.

А, може би, гусочки без колачика? . . .

К а т р я.

Нехай буде й без колачика, лиш неси вже,
соколику! Неси, сизий!

Г р и ц ь.

Гм! А може б то завадило на кров? То
хиба колачика без гусочки?

К а т р я.

Ох, ти преанахтемський чортів сину! . . .
То не доста вже суфєряю твоєму їзді боже-
вільному таке, що і свому батькові рідному
зроду не суфєряла, да ще і твоїм кепам буду,
ти, жаборізе собачий, нічого би з тебе не ви-
велось! Руш мені зараз ізперед очей, бо хоть
мені з голодів і не до баталії, то ще тобі таких
надаю, що й не понесеш, старецької ти суки
сину! — Ох, ти святий отче Николаю, у бідах
заступниче, межи які божевільники я оце
дісталась? . . .

Г р и ц ь.

А вам іще ще хотілось гусочки? — Та же
від нічого у світочку так кров не буриться, мат

бути, як від тих преанактемських печених гусок! Та ще й з колачиками.

(Іде)

Катря.

Чи це я ще Катря? . . . Чи це я ще я! . . .
Чи це не кара велика Господня на мене впала, аби такі два гарцизники з мене до останнього збитки били? . . . А що мене найдужче гризе, то те, що в-одно чиниться, що це він липи зі щирісінької любви для мене розпадається? . . . І голодом морить! . . . І спати не дав! . . . І все лиш про ту преанактемську гарячу кров торанить! . . . А я до того всього ще й мовчати мушу, як та стіна, бо преанактемський гарапник із руки йому не злазить! . . . Ох, моя спина, мої плечі! — про тусани й не згадуючи, бо їх ніхто й не перерахував би! . . . Годинонько моя! . . . Утікала б до батька — так знаю, що мене на дорозі здогонить, а відтак . . . не бійсь, Катре, що гарапник не матиметься в роботі, а то ще як? . . . Тай батько — чи б мене приймив, гадаєте? — Та же вони всі на мене зрадилися, як одно вухо, а мені нічого не осталося, як усьому рабдати, та ще до того всього оперед людей свою біду й не вказувати, бо би всі ржали як коні, зо сміху! . . . Хиба ти лиш один мене порятуєш, Николаю, великий чудотворче! . . .

В а с и л ь

(що стояв довгий час нишком у дверях)

Так, Катрусечко, так, єдина моя, — гарно так! Лиш до святого отця Николая молись та поклони бий, бо ніхто так, як він, на прутку та гостру кров не помагає, а то відтоді, відколи якогось там анахтемського Арію в морду так гарно уцідив, що сердешному кров і носом і ротом пішла. Я сам думаю йому за то молебень наймити. А тепер, Катрусеночко ти моя, сонце зараз заходитиме, то ж і поїдемо до твого батечка на пропій!

К а т р я.

Ох, мені лишенько! . . . заходитиме? Та ж воно тепер от-що сходить?

В а с и л ь.

Коли бо я хочу, аби тепер заходило? — А доки не заходитиме, то й до батька не поїдемо! От що!

К а т р я.

То нехай же собі й заходить здорове, коли тобі лиш угодно! — Ох, мені лишенько! Пан вельможний далі й над сонцем старшуватиме!

В а с и л ь.

Не то що над сонцем, але й над самим Богом! Хто там знов? (Старець увиходить) Ох, як козам роги.

дивись, Катрусю-серденько, яка дівчина красна? — Ще, мабуть, лиш ти одна така! . . . Поцілуй же її зараз та привітай мило, бо такої молодости, такої краси, мабуть, і на світі немає.

К а т р я.

(Цілує й обнімає старця)

Здорова була, дівчино! Це вже і, справді, я такої красної та вродливої панночки не бачила! Чия ти, серденько? Відки Бог провадить? О, щасливі ті родичі, що в їх дворі така ягідка рум'яна красовиться!

В а с и л ь.

Чи ти, Катрусечко, лиш не збожеволіла оце? Відки тобі тут у Бога дівчина привиділась, коли оце старесенький дідусь, що над гуобом трясеться? — Ох, це від тої гострої крові, чортяці би була! — Зараз мені перепросити дідуся шановного, що його, сердешного, так і перепудила!

К а т р я.

Прощайте, дідусю, бо це мені сонце так і сійнуло в вічі, що мені здавалось, що це дівчина, а це дідусь старесенький. Їй-Богу, що то через сонце!

В а с и л ь.

Як ти, утінко, брешеш! — А де ж то сонце, коли то зіронька світова?

К а т р я.

Чи тее то . . . зіронька світова. Мені
язик запутавсь.

В а с и л ь.

А то все через ту гаспидську лрутку кров!
Хто видів, аби це зоря світила, коли це
сонічко сіяє?

К а т р я.

Най буде сонце, місяць, зоря, най буде,
про-мене, і гарбуз або, що тобі самому вгодно,
лиш ходім до батька, бо я тут із голоду зараз
гину, про спання та про тусани й не згадуючи!

В а с и л ь.

Коли ж бо мені така примха, аби дома ли-
шитись? Такої примхи в мене і сто раз на
днину, а нічим її не вилічиш, як великою
просьбою! — А то все через ту преанхтемську
палку кров!

К а т р я.

Я прошу, Василю!

В а с и л ь.

Ще краще!

К а т р я.

Василечку, я прошу!

В а с и л ь.

Та бо ще краще.

К а т р я.

Дорогий та любий мій Василечку, я
файно прошу!

В а с и л ь.

А «пане» ні?

К а т р я.

Та пане мій дорогий!

В а с и л ь.

А в руку поцілувати — ні?

К а т р я.

І в руку поцілую!

(Цілує)

Чому би я свого господаря в руку не поцілувала?

В а с и л ь.

Ти моя жіночка кохана!

(Цілує Катрю гарне)

Тепер до тестя на пропій!

(Василь пхая старцеві таляра, тай ідуть)

С т а р е ц ь.

Коли ці обов не божевільні та з якого небудь шпиталю не вирвались та не втекли, то я не старець, але від жидівської цибулі хвіст! — Не багато бракувало, то були б мене на кружку дівкою зробили, тай роби тоді що хоч, хоть по стінах дерись! . . . Ісусе Сине Божий, рятуй нас — від голоду, від повітря, від труса, від води, від вогню, а найпаче від божевільних, отаких, як ці двійко — амінь!

(Іде)

VI. СХІД.

(Світлиця в Тодоровій хаті, до пропою музики зачинають надворі пропійної грати, а пропій уводиться, як звичай, з подвірря у світлицю і, столи обходячи, співає:)

Хміль лугами, хліб ланами — Ладо! ладо!

Будем, браття, пропивали!¹⁾

Воли білі, коні гриві,

І дівчата чорнобриві!

Воли сірі, коні карі,

В молодій у шлюбній парі!

Воли мургі, коні з Турків,

Хто не вженивсь, того в дурні!

Воли соби, коні ворі,

В нас молода краця зорі!

Воли чалі, коні білі,

Всігди пропій по весіллях!

Т о д і р.

Весела вам розмова, панове пропійці! А вина та меду як не достачу, то бийте горн без милосердя, а, промене, і всі шиби в вікнах. О . . . стачив би я не тільки меду та вина, коби то я знав, як там моїй сердешній Катрі пропивається! . . . Матбути, п'є те пиво, що собі наварила, я тому не винен.

(Надворі чути два набой)

Що там знов за примха?

(Дружба вбігає)

1) = будемо пропивати (зах. укр. форма)

Д р у ж б а.

Чудо, батьку Тодоре, чудо! Від учора нічо' тут і не діється, як чуда! Їде ваша Катря з Василем, та як їдуть! . . . у препишнім німецькім ридвані, штирма кіньми, а з панства молодих золото аж капає! . . . Да то не велике чудо, бо з кого золоту й капати, як не з такої багацької пари? — Да то чудо, що сидять собі укупці та голубляться, як синігорличок парка. Нічого не діють, як голубляться, та цілуються, та обнімаються! . . . А за ними, у другім ридвані їдуть ваші свати, да такі вже веселі, такі! . . . Неначе закупили села! — Чудо тай годі!

(Надворі чути другі два набой)

А осьде вони сами здорови!

(Василь із Катрею, а Дмитро з Веклою входять)

В а с и л ь.

Щастя, здоровля з пропоем, панство молоді! — А ви, батечку, як собі, дужі? — А ви, братчики? — —

(Василь витається з усіма й сідає собі коло Івана та Стефана, а Катря коло Олена та Сені. Катря зачинає зараз їсти й їсть, але все поглядаючи, чи Василь не видить,, аж до кінця цього сходу, а Олена й Сеня виходять нишком зза стола і їдуть у поблизьку кімнату)

Славлю Бога, що вас здорово та мирно усіх виджу!

Т о д і р.

Сідай, сину мій, будь ласкав, а ви з нами, свати наші годні та дорогі! Якого би тото винця вам, любі? Волоського, чи угорського? Я знаю, що свашечка люба отцього солодкого позволять! Ану-ко зо мною свашечко, тай ви, сватку, за здоровля наших молодих! Да лиш боюся, що моя Катря вам невгодна буде так услугувати, як би то я рад, та як би моє серденько бажало! А хоть і не вдасть вам моя дитина яким словом, то змилуйтесь, майте увагу на неї! Вона ще покориться. Як тої приповідки: «з молодого можна зробити й сякого й такого!»

В е к л а.

А ми вам кажемо, сваточку любий, що ми зроду — ні Василеві ліпшої долі, ні нам ліпшої невістки в Господа Бога не благали, як оце нам Милосерний дарував. І будемо йому тим дужче дякувати, що то все, що про вашу Катрю люде славили, чиста неправда. Бо такої тихої, любої, покірливої, слухняної, прихильної дитини й на світі немає, не то що . . .

Д р у ж б а.

(що в-одно Катрі призирається та мимохить глумиться):

Чудо, кажу вам, чудо!

В а с и л ь.

(Що досі з Іваном та Стефаном ув-одно нишком розмовляв):

Ти не віриш, брате? — Заложімся!

І в а н.

Я кладу сто червоних!

С т е ф а н.

А я двісті!

В а с и л ь.

А я вам кожному удвоє тільки, як утрачу.

— Катре!

(Катря тручає всіх, що коло неї сидять, і біжить до
Василя)

Д р у ж б а.

Чудо! — А я не кажу, що чудо?

В а с и л ь.

Та хустка, Катре, що ти нею підвилась, по-
гана. Д' землі з нею, аби я її й на очі не
видів!

(Катря так робить)

А тепер ще чобітьми ту хустку погану!

(Катря слухає)

Д р у ж б а.

Чудо! — Йй-Богу, чудо!

І в а н.

Дружбо!

Д р у ж б а.

Я є!

І в а н.

Іди, клич мені зараз мою жінку!

С т е ф а н.

Тай мою!

(Дружба йде)

Тодір.

І я вже скажу, що чудо! — А й це що
межи вами? Чи лиш не заліжка?

Василь.

Заліжка, батечку, а то така: в кого з нас
трьох жінка послухняніща?

(Дружба входить)

Іван і Стефан.

А що?

Дружба.

Не хочуть іти.

Іван і Стефан.

Що кажуть?

Дружба.

Кажуть, що тоді прийдуть, коли їм схо-
четься, а не тоді, коли вам забагається. От
що!

Василь.

Катре! Біжи та прижени мені твої не-
послушні сестри зараз тут оперед себе! Що
то має таке бути?

(Катря біжить)

Дружба.

Чудо! Таке чудо, що і святий Николай
такого не вмалює!

Іван.

Це, справді, чудо!

Стефан.

Велике!

Тодір.

Незмірковане!

(Катря уводить Олену й Сеню)

Василь.

Тепер, навчи, Катре, твої сестри ледаці, як вони мають своїх мужів слухати та шанувати!

Іван.

У мене вишанувала з кармана сто червоних.

Стефан.

А в мене двісті!

Сеня.

А ти в-тристо дурень, на таке заложатись.

Олена.

А вашець у-штиристо!

Катря.

А ти за всі, твого мужа не слухати! Він один тобі пан! Він один тобі закон! Він тобі й тато, й мама, й брати, сестра, й дружина, бо ти йому одному присягала, а то до гробної дошки. Добре тобі з готового і зварити, і спекти, і зготовити, да хто про те старається? — Не муж? Добре тобі в побитій хаті та у прибраній світлиці гуляти, да хто на неї старається? — Не муж? Добре тобі в коралях та в намистах межі людьми красуватись та чести приймати, да зза кого оце? — Не зза мужа?

А хто гримається дорогами та чужинами, аби тобі всього добра придбати? — Це муж? Або хто тебе від усілякої зневаги, від усілякої пригоди та напасти заступає: не муж? Ноги йому мий та купіль пий твому добродіте-леві, твому старанникові, твому заступни-кові, що про твоє добро день і ніч журиться, без устанку клопочеться, аби тобі лиш добре було та аби твоя голова супокійна! Може ти стараєшся податком, або шарварком, або пого-ловщиною, або хлібом, або солею? — О! Сліди йому продувай та пером коло нього ходи, аби й пів міноти дорогого його припочивку не зба-вити! — Жінка без мужа, то солома без колосся!

В а с и л ь.

(Мече від себе гарапник)

Браво, Катре, браво, дружино моя люба! Таким мужем і я тобі буду, а ти мені такою жоною, й буде світ нашому милому триванню завидувати! Або хіба є де що кращого у світі, як де розумний муж і розумна жона про взаїмне добро посполу стараються й таким способом своє і своїй сем'ї щастя фундують, котре то щастя є найкраще цього світа, бо благословення Господнє на нїм полагає? У цьому життю, у цьому світі є нужди много, жури много, лиха много, де чоловік, обмахуючись та об'їдаючись, сто раз на день кривавим потом

обливається: чи ж не має він хоть у своїм халаші, хоть у своїй сем'ї хоть при своїй дружині того щасливого куточка мати, де би міг, неначе то зело згорене, на росі відволонднути? А з другого боку: чи сміє муж, або чи може він таке сумління мати, аби свою вірну дружину, що про його вигоду щиро старається, так занедбувати, як деякі мужі чинять? Хиба жінка вже невільниця вічна, аби муж по цілих ночах коршмами та кат-зна де сидів, а вона світа божого хиба тільки виділа, що в вікно? — а діждавшись, нарешті, чесної своєї голови з похмілля — ще його борбоси вислухала? — А відтак іще дивується, що бідна жінка збіснуйте! . . . Як би так із чоловіком хто обходивсь, то не то що би збіснуватів, а таки би зовсім одурів! Навідвороть знов, як і жіночка лукава придасться, що чоловіка як та ржа залізо доїдає, то вчіться від мене, як коза м роги ви правляють!

(Усі плещуть у долоні)

заслона паде.

ВІД РЕДАКЦІЇ.

Федьковичева фразка (фарса, водевіль, жарт) «*Як козам роги виправляють*» — появилася друком у львівському місячнику «Правда» в 1872. р. і звідтіля вийшла окремою відбиткою. Написана вона для українського театру в Галичині й носить на собі всі сліди (прикмети й хиби) неவிбагливого тодішнього репертуару та не надто великого смаку в тодішньої публіки (пор. вискази про театр у Львові стор. 17, 27). Відповідно до вимог тодішнього театру Федькович повкладав у «фразку» (малоумотивовані) співи, які одначе скидаються більш на якісь опереткові куплети, ніж на пісні, що подибуються скрізь ув українських п'єсах, почавши від Котляревського.

Про якенебудь порівняння з безсмертною комедією Шекспіра, із «Приборканою гострухою» (Федькович перекладає по-своєму: «Як пурявих уговкують») не може бути й мови, так Федькович повитісував по-своєму персонажі у своїй перерібці. «Вільна» перерібка вийшла — дуже вільна й досить простакувата, то й не диво, що свого часу викликала велике згіршення між читачами «Правди» на Наддніпрянщині . . .

Та все-таки вона цікава і для манери автора, і для нього самого, й досі можна її, трохи «обговтавши», ставити на аматорських сценах. Гарна в п'єсі, як усюди в Федьковича, мова (не — у співанках) — та цікава для нього на той час мішанина гуцульського говору з мовою наддніпрянських письменників.

Видання це приладжено зі збірного видання Федьковичевих писань (львівського), тільки ж скрізь наречеві форми позамінювано літературними. У львівському виданню скрізь подибуються такі форми: з *мойов Катрусечков* [стор. 26], з *таков жоноіов* [35], *на землі, на поли, людем* [27], *в очех* [31], *у дверех* [33], *в устіх* [36],

вашему, нашому [26], *виводя, прося, моля* [26], *виходя* [27] і т. д. Зроблено це вмисне, маючи на увазі читачів «Загальної Бібліотеки».

Нарешті, подаємо невеличкий слівничок гуцульських і мало вживаних слів, які зустрічаються у «фрашці».

Афтемні дні — навіки, пор. анафтема	горботка — шмат довгої матерії, якою оперізуються жінки й носять за спідницю
Банно — жалко, сумно	гризя — що гризеться, злюка
борбоси — химери, примхи	Газда, газдиня — хазяїн, хазяйка
борзий, борзо — швидкий, швидко	гречний — чемний, до речі (к + речі)
Варят — божевільний (поль.)	Дерлюга — шкапа (все, що обдерте, нікчемне)
вблупити — облупити (не нагалошене «о» перейшло в «у»)	джус — тютхтій
верета — рядно	діля — для
вирмінка — Вірменка	діськи — дійсно, справді
відволондути — відпочити	дрантогуз — пообдираний іззаду (побю, що дрантя летітиме з заду — лайка)
відтак — опісля, пізніше	друк — парубок (у гробому розумінню)
вогняниця — що до вогню скаче, злюка	дублений — вимочений у дубилі (зварена вільхова кора, в якій мочать сухоно)
в-одно — безнастанно	Єдианка — перепросини, згода
ворий — вороний (кінь), швидкий	Задвірря — задвірок, подвірря за хатою
вповісти — оповісти	
Галайсвіта — в г. піти = піти гала світа, світ за очі	
гача — штанка	
годі — за годі = завчасно, передчасно	
голов — голова	
гопадрала — нероба (що тільки скаче, нічого не робить)	

заліжка — заклад
 заміжний — багатий
 зело — зілля
 зрадитися — змовитися
 Казюка — що казиться,
 злюка
 кавуш — ківш, скриня
 (ром.)
 кеп — примха
 кириня — свинство, пона-
 кидуване сміття
 корити — дошкулювати
 кочержаник — штовханець
 кочергою
 кружка — коло; на к. дів-
 кою зробити = вмить
 (раз обернувшись) зро-
 бити дівкою
 Легінь — парубок (мад.)
 лихолатник — обдертий,
 з поганими латами
 лудиння — вся гуцульська
 одежа
 любá — любов
 Мамона — гроші, масток
 мантá — сукняна накидка
 матбути — мабудь [має (ть)
 бути]
 мургий — майже чорний
 Навідвороть — навпаки
 нажльогатися — напитися
 най-ко його — нехай його
 найпуций, гл. пустий
 патина — лобода
 негодний — що не може

Оббамбурити — облупцю-
 вати
 опелінок — дитина (обпе-
 ленений)
 опришок — розбійник
 Пáзити — глядіти, стерег-
 тися (ром.)
 перепудити — перестра-
 шити
 підмінчя — щось підмі-
 няне
 піти — співати
 побита (хата) — вкрита
 гонтами
 поголовщина — подушне
 полуденник — чорт
 посад — покуття
 потрьох — путроці
 просатарь — чоловік, що
 запрошує гостей на ве-
 сілля (хрестини, похорон)
 претці, прецінь — адже
 (поль.)
 преч — геть (поль.)
 пробка — спроба
 продувати сліди — дуже
 слухати
 пруткий — запальний
 пуравий — брикливий, не-
 покірливий
 пустий — поганий; з ступ:
 найпуций
 Рабдати — потурати (по
 рабському слухати)

- радше 2 ст. від радо —
краще
- рахманин — праведник
- родичі — батьки
- розривка — розвага
- рубом голову вкрити —
ввертись, роги дістати
- ряди — наряд, упряж
- Смутчий — чортів, пор.
смуток (чорт) її знає
- собий — повільний, сивий
(віл)
- суферяти — потурати, зно-
сити, терпіти (ром.)
- Теленіти — дурно (мовчки)
сидіти, пор. ані телень!
- тлум — товпа; на т. —
кого попало, всіх нараз
- торанити — торочити
- трепета — осика
- тривок, тривання — життя
(ром.)
- трунок — напиток
- трус — землетрус
- тусан — штовханець
- Уговкувати — приборку-
вати
- удатися з ким — годитися
- усілякий — усякий
- Файно — гарно (нім.)
- фундувати — творити фун-
даменти, основу
- Халаш — хата
- ханьки — базіканпл, губа
- харки — харкотиння
- Чалий — сіро-цеглястий
- чир — саламаха, тирба
- чуприндирь — що чуби мене
(дере)
- Шанталавий — нечепур-
ний, обдертий
- шарварок — дрібні гро-
мадські роботи (безплат-
ні)
- швендятися — волочитися
- шкрібатися — шкрябатися
- шум — з шумом забути =
цілком з. (забув, гей за-
гуло)
- Ярість — злість, лют.
- * * *
- З а с т а в н а — містечко в
північній Буковині
- Д о р о ш і в ц і — село на
Дністром, недалеко За-
ставни
- Д о б р и н і в ц і — село на
бесарабській границі
- С а д а ґ у р а — жидівське
містечко на північ від
Чернівців, відоме з осідку
чудотворного рабіна

ВАСИЛЬ ВЕРНИВОЛЯ.

